

РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

УДК: 330.341.4

В.О. Ананьєва

Інститут підприємництва та перспективних технологій
при Національному університеті “Львівська політехніка”

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРІОРИТЕТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

© Ананьєва В.О., 2007

Проаналізовано теоретичні принципи впровадження Концепції сталого розвитку як процесу гармонізації продуктивних сил та забезпечення гарантованого задоволення необхідних потреб суспільства.

З’ясовано вплив цільових завдань стратегії сталого розвитку на перспективність економічного розвитку України з одночасним відтворенням навколишнього природного середовища.

In dem Artikel analysiert man die theoretische Prinzipien der Einführung des Modells der stabilen Entwicklung, als ein Prozess der Harmonisierung der Produktivkräfte, die Befriedigung der Verbräuchen der Gesellschaft.

Man analysiert der Einfluss der Aufgaben der Strategie auf die Perspektiven der Wirtschaftsentwicklung der Ukraine mit gleichzeitigen Wiederherstellung der Natur.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Глобалізація економічних відносин викликала необхідність формування нової соціально-економічної ідеології, яка в європейському варіанті отримала назву «Концепція сталого розвитку». Україна стала перед складним вибором майбутнього шляху розвитку. Вхідження України в загальносвітовий цивілізаційний прогрес зумовлює необхідність позбутися негативної практики господарювання, що недостатньо враховувала потреби збереження довкілля під час будь-якої діяльності. Ідея сталого розвитку була проголошена Конференцією ООН в Ріо-де-Жанейро у 1992р. Прийнятий Конференцією документ «Порядок денний на XXI століття» визначив завдання – підготувати планету до XXI століття, розв'язати довгострокові цілі сталого розвитку на основі корінних змін у взаємовідносинах людини з природою. Головні принципи цього документа покладено в основу соціально-економічної та екологічної політики України щодо забезпечення національної безпеки, добробуту і процвітання її громадян. При цьому національні цілі зорієнтовано на суспільне сприйняття і підтримку урядових програм розвитку країни.

У найпростішій формі сталий розвиток визначається як розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління, зберігаючи при цьому можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Це значення полягає в тому, що всі дії людини, пов'язані із споживанням ресурсів, не повинні супроводжуватися забрудненням довкілля.

У Концепції сталий розвиток визначається як процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення мінімально необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження та поетапного відтворення цілісності довкілля, забезпечення рівноваги між потенціалом природи та вимогами людей усіх поколінь. Отже, Концепція сталого розвитку підкреслює взаємозалежність між економічним зростанням та якістю навколишнього середовища, а також зв'язує наше майбутнє з розв'язанням проблем несправедливості та нерівності.

Проблеми, які виникають у людей, та економічна діяльність – це взаємозалежна частина ширших екологічних процесів, які підтримують життя на землі. Тому потрібні фундаментальні реформи процесів, які є проблемними для життя. Суть цих реформ повинна полягати в пошуку нових способів ведення бізнесу, розширення прав працівників, захисту населення країн, що перебувають в стані розвитку, окремих груп населення і підтримки всіх форм життя на планеті [1, 2].

Аналіз досліджень останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання цієї проблеми. Проблеми екологізації економічної системи завжди перебували в центрі уваги науковців. Ці питання у різний час вивчали вітчизняні й зарубіжні учені, зокрема Я. Тінберген, І. Бестужев-Лада, В. Борисович, В. Гесць, Е. Гірусов, В. Міщенко, В. Трегобчук, О. Кащенко, В. Шевчук та ін. За результатами цих досліджень розроблено спеціальні програми, об’єднані під загальною назвою “Концепція сталого розвитку” (КСР), для реалізації якої вже здійснюються певні заходи в Україні [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Ідея сталого розвитку виникла із розуміння того, що людство стоїть перед реальною кризою, яка може врешті-решт вплинути на саме існування людського життя і всієї планети. Тому взаємодія людини та природи повинна зазнати радикальних змін, які мають стосуватися фундаментальних способів, за допомогою яких працює бізнес, якими ринкова система примушує діяти підприємців та організацію підприємств, відповідальних за забруднення довкілля.

Цілі статті. Метою цього наукового дослідження є обґрунтування економічного механізму державного регулювання природокористування, що може використовуватись для екологічного регулювання подальшого економічного розвитку. Виходячи з цього і враховуючи державні геополітичні, географічні, демографічні, соціально-економічні та екологічні особливості, цілями Концепції сталого розвитку є:

- формування соціально орієнтованої ринкової економіки;
- збереження довкілля, охорона здоров’я;
- стале використання природних ресурсів – створення системи гарантій невиснажливого використання та збереження для майбутніх поколінь природних ресурсів на основі дотримання національних інтересів;
- розвиток освіти – забезпечення гарантій доступності для одержання освіти, збереження інтелектуального потенціалу країни, формування ефективної системи щодо інформування про ідеї та принципи сталого розвитку, створення відповідної системи виховання та навчання;
- участь у формуванні глобальної системи екологічної безпеки – активна співпраця з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою збереження біосфери.

Виклад основного матеріалу. Концепція сталого розвитку – це складна, насичена програма, яка охоплює різні аспекти національних економік з врахуванням екологічних пріоритетів.

Вона ґрунтується на виконанні таких пріоритетних завдань:

- підтримання стабільного виробництва і високого рівня споживання;
- додержання гарантій соціальної рівноправності;
- зниження забрудненості навколишнього природного середовища (НПС);
- організація охорони не відновлювальних природних ресурсів;
- збереження видового різноманіття.

Національними пріоритетами сталого розвитку України є:

- державна підтримка розв’язання проблем збереження довкілля та соціально-економічного розвитку суспільства на основі їх неподільності, взаємозв’язку та взаємоузгодженості;
- створення системи збалансованого управління розвитком суспільства, що стимулюватиме збереження довкілля і відновлення його природних властивостей, забезпечить невиснажливе використання природних ресурсів та ефективний розвиток продуктивних сил;

– врахування можливостей і потреб регіонів України, різних верств населення, національних меншин та етнічних груп, залучення громадськості до підготовки планів дій щодо збереження довкілля, формування ефективної системи пропаганди;

– розроблення правової бази переходу на принципи сталого розвитку та визначення його індикаторів.

Для оцінювання успіхів сталого розвитку на міждержавному рівні країни-члени Європейського Союзу використовують 15 провідних індикаторів, серед яких пріоритетними є показники економічного зростання, зайнятості та соціального прогресу. Власне тому у європейських країнах з другої половини 90-х років з'явилася тенденція до зміни пріоритетів розвитку з обмеження використання природних ресурсів у виробництві та стримування зростання товарного споживання на підвищення ефективності економіки. Добробут пов'язується насамперед з підвищенням темпів економічного зростання (зростанням споживання товарів і послуг), яке дає змогу також вирішити ряд соціальних і екологічних проблем. Така переорієнтація пріоритетів розвитку передбачає підвищення ефективності інвестицій і зростання інновацій у реальному секторі національних економік, а також підкреслює роль науки і наукомістких технологій, які знижують питому ресурсомісткість ВВП.

Для України ініціювання високих темпів економічного зростання є особливо важливою проблемою. Тому підвищення ефективності та наукомісткості економіки можна також пов'язати із зниженням ресурсомісткості виробництва, збереженням національного науково-технологічного потенціалу і ресурсів життєзабезпечення.

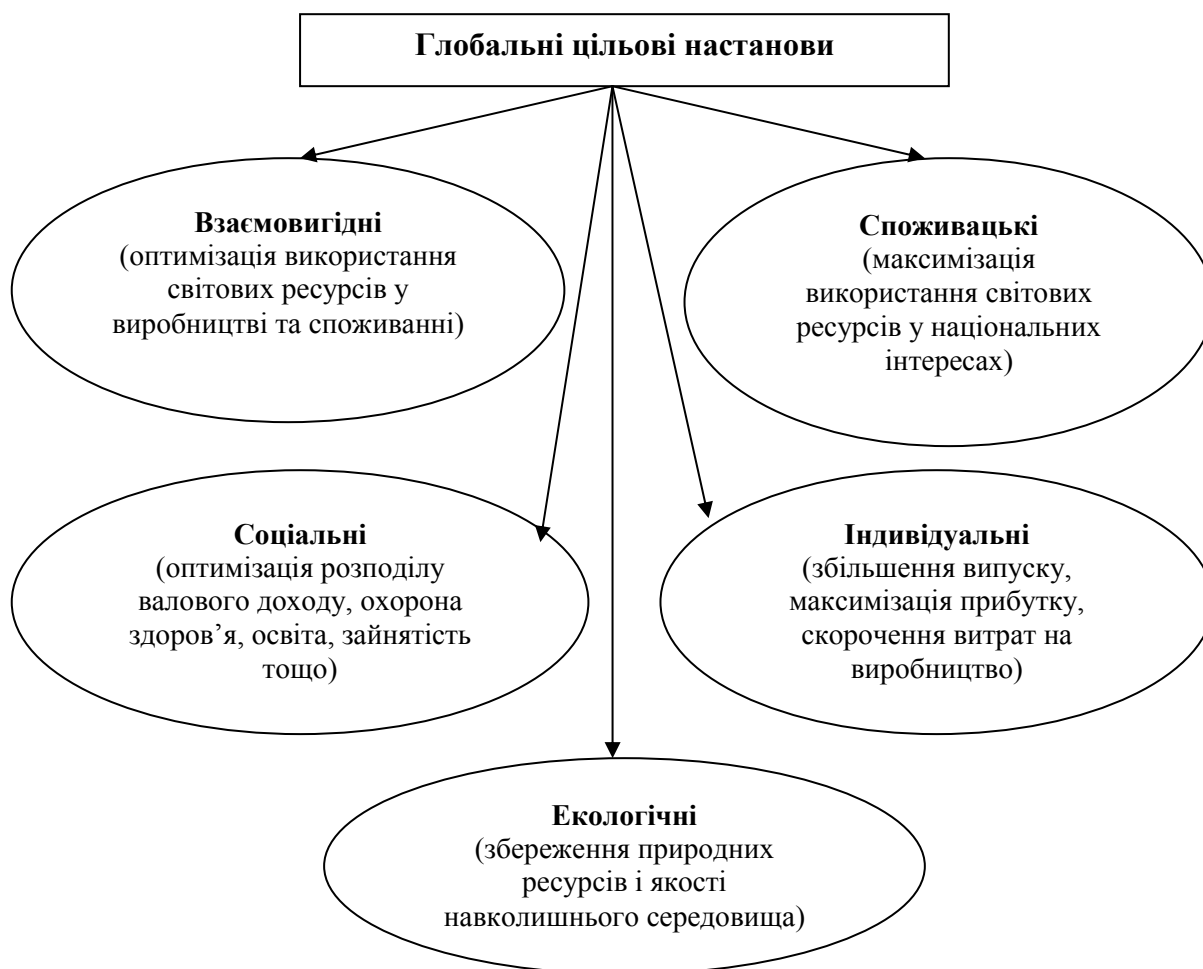
Глобальні національні цілі та пріоритети функціонування державних економік є схожими за своїм наповненням – незалежно від типу соціально-економічних відносин і особливостей державного устрою. Це макроекономічні цілі зростання окремих пріоритетних галузей або всієї економіки, підвищення середнього рівня добробуту народу, зниження рівня безробіття. Мікроекономічні цілі та пріоритети господарювання полягають у забезпеченні потреб індивідуальних економічних агентів (у прибутку, а також у його розподілі на споживання, збереження, розширення виробництва та інновації), тобто це ті цілі, досягнення яких спрямоване на забезпечення умов для виживання господарюючої одиниці в економічному полі національного правового простору.

Сучасні глобалізаційні тенденції породжують нові цілі, настанови внутрішньонаціональних пріоритетів розвитку і міжнародних економічних відносин. У результаті залучення світових ресурсів до суспільного виробництва відбувається перерозподіл у структурі та розміщенні виробничої та споживчої активностей всередині країн-учасниць глобалізаційних процесів. Досягнення мети зростання на світовому рівні зовсім не означає автоматичного досягнення цієї самої мети на національному рівні. Процеси глобалізації економіки можуть сприяти економічному зростанню націй, які беруть у них участь, тільки за наявності факторів, які визначають його можливості та потенціал. До таких факторів належать:

- а) збільшення чисельності населення;
- б) забезпечення і збереження природних ресурсів виробництва та споживання;
- в) високий рівень технологічного розвитку і організації виробництва;
- г) культурна спадщина та деякі інші фактори матеріального і морально-етичного характеру.

Пріоритетні цілі національного розвитку зумовлюють спосіб участі країн у світових інтеграційних процесах соціально-економічної взаємодії – взаємовигідний або споживацький. Нині факт присутності у просторі міжнародних взаємодій кардинально різних і конфліктних підходів до формування національних пріоритетів призвів до «пробуксовування» процесів глобалізації та поставив під сумнів можливість досягнення цілей сталого розвитку більшістю країн-учасниць світових інтеграційних процесів.

Поточними цільовими завданнями стратегії сталого розвитку є дедалі більша інтеграція з акцентами його пріоритетів у межах соціальної, економічної та екологічної політик на всіх етапах розроблення і на всіх рівнях функціонування держави (рисунок) [1, с. 34].

Цільові пріоритети стратегії сталого розвитку

У контексті ефективного управління правильно розроблені національні стратегії розвитку можуть поліпшувати перспективи економічного зростання і зайнятості, одночасно забезпечуючи охорону і відтворення навколишнього природного середовища (НПС). Необхідно збалансувати міжнародні та національні цілі охорони НПС, оскільки зовнішні фактори істотною мірою визначають результат зусиль, які докладаються державами для додержання національних пріоритетів. Розрив у соціально-економічних показниках між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, свідчить про необхідність забезпечити сприятливі міжнародні економічні відносини, які б динамічно розвивалися і сприяли міжнародному співробітництву в таких сферах, як фінанси, передача технологій, торгівля і зовнішня заборгованість.

Вирішення цієї непрості проблеми, очевидно, потребує певного часу і значних управлінських (індикативно-регуляторних) заходів, які є функцією органів державного управління. Але розуміння важливості КСР і цивілізований підхід до бізнесу вже зараз дають змогу збільшити інвестиційну активність у тому секторі економіки, який відповідає вимогам взаємовигідної стратегії господарювання.

Сталий національний розвиток сприймається як гарантування високоякісного життя нинішнього і майбутніх поколінь окремої держави. Мається на увазі одночасне виконання таких стратегічних завдань: підтримання високого і сталого рівня економічного зростання і зайнятості; ефективна охорона навколишнього природного середовища; ощадливе використання природних ресурсів; досягнення соціального прогресу, який би відповідав потребам кожного громадянина країни.

Зважаючи на нагальну необхідність розв'язання екологічних проблем, треба зазначити, що реально екологічну політику можна здійснювати лише з огляду на економічні можливості, економічний потенціал держави [3, 4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сталий розвиток України у світлі інтеграційних економічних процесів передбачає взаємозалежний і взаємодоповнюючий економічний і соціальний розвиток, збереження і підтримування якості природного середовища. Основними цілями, визначеними настановами сталого розвитку є добробут усіх людей, підвищення рівня їхнього життя шляхом викорінення бідності, хвороб і неписьменності, а також забезпечення для кожної людини адекватних житлових умов, постійної зайнятості та сприятливого НПС. У сучасних умовах господарювання, з урахуванням екологічних і економічних проблем необхідно вдосконалити механізм екологічного регулювання подальшого розвитку нашої держави за допомогою розвитку фінансових відносин у галузі природокористування й охорони навколишнього природного середовища. З огляду на це, економічні пріоритети сталого розвитку передбачають додержання принципів рівності та справедливості з урахуванням соціальних і екологічних пріоритетів.

Перехід до сталого розвитку передбачає активізацію участі громадян у використанні можливостей реалізації стратегії. Основними напрямками діяльності в цій сфері є:

1) розроблення механізмів партнерства держави і широких кіл громадськості в процесі переходу до сталого розвитку;

2) створення можливостей для активної участі населення в розробленні та широкому обговоренні найактуальніших проектів законів України стосовно збереження довкілля, здійснення громадського контролю за його станом;

3) постійне проведення на підприємствах усіх форм власності контролю за станом умов праці, особливо жінок та молоді;

4) залучення молоді до процесів сталого розвитку, створення умов для проведення діалогу між молоддю та органами державної влади з екологічних питань та безпеки майбутнього.

Соціальна орієнтація сталого розвитку на людину ґрунтується на повазі усіх її прав і основних свобод, зокрема права на розвиток, відкритість і підзвітність у сфері регулювання і управління, а також на ефективну участь громадськості в усіх сферах соціальної взаємодії.

1. Бадрак Д., Шостак Л. Цілі та пріоритети сталого розвитку України // Економіка України. – 2001. – № 10. 2. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери, туризму і відпочинку у Львівській області / Під ред. В.С. Кравціва. – Львів, 2000. 3. Рабочая книга по прогнозированию / Под ред. И.В. Бестужева-Лада. – М.: Мысль, 1982. 4. Рыночный шок / Австрийская Академия наук, Исследовательский центр по социально-экономическим проблемам. – Вена, 1992. 5. Програма дій з подальшого впровадження “Порядку денного на ХХ століття”. – К.: Інтерсфера, 2000.